

DOKUMENTUMOK

D–1. István prenestei püspök-bíboros procuratorként eljár az Ágoston-
rendi remeték és a vilhelmiták közötti perben (1266. július 8.)

IV. Kelemen pápa – átírva István prenestei püspök-bíboros ítéletlevelét (1266. július
31.) – engedélyezi a vilhelmitáknak hogy különváljanak az Ágoston-rendi remetéktől,
1266. augusztus 30.

[Clemens episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis] generali et aliis pri-
oribus et fratribus heremitarum ordinis sancti Guilelmi [salutem et apostoli-
cam benedictionem]. Ea, que iudicio vel concordia ^aterminantur, firma debent
et illibata persistere, et ne in ^bresiduum confusionis scrupulum relabantur,
5 apostolico convenit presidio^a communiri. Exhibita siquidem nobis ^ciuxta petit-
io continebat, quod dudum a felicis recordationis Alexandro papa, predeces-
sore nostro mandatum, ut dicitur, emanavit, ut de singulis domibus heremi-
tarum, quarum quedam sancti Guilelmi, quedam sancti Augustini ordinum,
nonnulli autem fratris sancti Iohannis Boni, alique vero de Fabali, alie vero de
10 Bictrinis censebantur, et apud homines ambiguis interdum nuncupationibus
vacillabant, duo fratres cum pleno mandato ad ipsius predecessoris mitteren-
tur presentiam, quod eius circa ipsas salubriter ordinaret dispositio, recepturi.
Cumque fratres ^dhuiusmodi ad sedem apostolicam accessissent, dilectus filius
noster R[icardus] sancti Angeli diaconus cardinalis⁵⁰³ auctoritate mandati pre-
15 decessoris, eiusdem vivo, ad eum sermone directi, universas domos et cong-
regationes eorumdem ordinum in unam ordinis heremitarum sancti Augusti-
ni professionem et regularem observantiam perpetuo counivit. Idemque pre-
decessor ipsius cardinalis processum approbans, illum auctoritate apostolica
confirmavit,⁵⁰⁴ et postmodum vestre volens providere quieti, vobis auctoritate
20 apostolica concessit, ut sub regula ^ebeati Benedicti secundum institutionem
beati Guilelmi possetis in habitu solito licite permanere,⁵⁰⁵ non obstantibus
aliquibus litteris, gratiis, seu privilegiis ab eadem sede in contrarium impet-
ratis, seu etiam impetrandis. Sane inter vos ex parte una et ... generalem et

⁵⁰³ Riccardus de Annibaldis, a Szt. Angelus diakónus-bíborosa (1239–1276). III. táblázat, 29.

⁵⁰⁴ 1256. augusztus 28. RAIV. 1451. sz.

⁵⁰⁵ 1256. augusztus 22. RAIV. 1452. sz.

alios priores ac fratres heremitarum eiusdem ordinis sancti Augustini [ex altera] super eo, quod ipsi domum de porta sancte Marie de ^fWissenbornhe, de Corona sancte Marie et quasdam alias domos ipsius ordinis sancti Guilelmi cum fratribus domorum ipsarum Alemannie et Hungarie regnorum occasione
 5 huiusmodi unionis, cui vos non consenseratis, in predicto sancti Augustini ordine receperant, ac domos ipsas cum fratribus suis incorporaverant eidem ordini sancti Augustini, in vestrum preiudicium et gravamen ex altera materia questionis exorta, nos dilectum filium nostrum J[acobum] sancte Marie in Cosmedin diaconum cardinalem,⁵⁰⁶ dedimus in causa huiusmodi partibus
 10 auditorem, coram quo lite legitime contestata, factisque positionibus et responsionibus ad ^eeasdem, tandem partes ipsae viam pacis et concordie amplectentes, videlicet frater Ioannes de ^hLinsen, procurator vester pro vobis, a quibus habebat ad hoc speciale mandatum, ac idem prior generalis heremitarum dicti ordinis sancti Augustini pro se ac aliis prioribus et fratribus, de quibus
 15 erat contentio, quorum procurator erat, ante venerabilem fratrem nostrum Prenestinum episcopum, cui cura praedicti ordinis sancti Guilelmi et personarum ipsius est ab eadem sede commissa, in presentia nostra de voluntate et consensu ipsius R[iccardi] cardinalis, cui curam predicti ordinis heremitarum sancti Augustini eadem sedes commisit, tanquam in arbitrum, arbitratorem
 20 et amicabilem compositionem super causa huiusmodi et omnibus eam contingentibus, alte et basse sub poena mille marcarum argenti compromittere, ac ipsius ordinationi, laudo, definitioni, arbitrio et arbitratui totaliter se committere curaverunt, promittentes super hoc praestito iuramento, se ratum et firmum habituros, quidquid idem episcopus super hoc ordinaretⁱ, arbitraret,
 25 diceret et ordinaretⁱ. Dictus autem episcopus a partibus accepto huiusmodi compromisso et a nobis obtento vive vocis oraculo consensu et licentia super premissis ordinandi, statuendi, definiendi, decernendi et providendi, prout sibi expeditius videretur, super hoc fecit quamdam ordinationem providam inter partes, prout in instrumento publico, inde confecto, ipsius episcopi sigillo munito plenius continetur. Nos itaque vestris supplicationibus inclinati ordinationem ipsam ratam et firmam habentes, ac defectum, qui erat in procuratione ipsius prioris generalis predicti ordinis sancti Augustini, ex eo, quod ad compromittendum non habebat // ^{fol. 95v} mandatum, et si quid aliud in procuratoriis partium ipsarum ^jextiterat, suppletes de apostolice plenitudine potestatis eam auctoritate apostolica confirmamus ^k[et praesentis scripti patrocinio communimus]^k. Tenorem ipsius instrumenti de verbo ad verbum praesentibus inseri facientes, qui talis est:

[Bánca István prenestei püspök-bíboros ítéletlevele, Viterbo, 1266. július 8.]

⁵⁰⁶ Jacobus Savellus, 1261. december 17./24. – 1285. április 2., ekkortól IV. Honorius néven pápa (1285–1287). III. táblázat, 36.

In nomine Domini Amen. Presidente rationis imperio in animo iudicantis sedet in examine veritatis pro tribunali iustitia, et quasi rex in solio iudicii rectitudo, cuius dissipatur intuitu proprie voluntatis arbitrium, et acceptio personarum. Ex quo fit, ut parvi et magni, pauperes et divites, potentes et debiles, 5
absentes et presentes, equo libramine iudicentur. Sane, prout ... prior generalis, aliique priores et fratres heremites sancti Augustini dicebant, dudum a felicitis recordationis domino Alexandro papa III° emanavit mandatum, ut de singulis domibus heremitarum, quarum quedam sancti Guilelmi, quedam sancti Augustini ordinum, nonnullae autem fratris Johannis Boni, alique vero de 10
Fabali, alie vero de ¹Brictrinis censebantur, ^met apud homines ambiguis interdum nuncupatibus vacillabant^m, duo fratres cum pleno mandato ad ipsius domini pape mitterentur presentiam, quod eius circa ipsos salubriter ordinaret dispositio recepturi. ⁿCumque fratres ipsi ad sedem apostolicam accessissent, ipsi coram venerabili in Christo patre, domino R[iccardo] Dei gratia sancti 15
Angeli diacono cardinale, quem idem dominus Alexander papa negotio unionis perficiende deputaverat vice sua, ad id sufficientia exhibuerunt mandata, et in generali eorum capitulo, tunc in Urbe celebriter congregato, nomine eorum a quibus fuerant destinati, et de communi capituli eiusdem assensu se et domos easdem in unam ordinis observantiam et vivendi formulam uniformem 20
redigi, unumque ex eis ovile fieri, generalis prioris presidentia gubernandum, unanimiter consenserunt; sicque ipse cardinalis ipsius domini Alexandri pape auctoritate mandati, vivo ad eundem sermone directi necnon et concordie eorumdem fratrum ac predicti capituli consensione suffultus universas domos et congregationes easdem in unam ordinis heremitarum sancti Augustini profes- 25
sionem et regularem observantiam perpetuo cunctavit. Idemque dominus Alexander papa ipsius cardinalis processum approbans illud, auctoritate apostolica confirmavit. Verum ^oreligiosi viri ... generalis et alii priores et fratres heremite ipsius ordinis sancti Guilelmi unioni huiusmodi minime se consensisse immo contradixisse, potius asserebant, dicentes, quod predictus dominus Alexander papa quieti eorum paterno volens providere affectu, eis 30
apostolica auctoritate concessit, ut sub regula beati Benedicti, secundum institutionem beati Guilelmi possent in habitu solito libere remanere, non obstantibus aliquibus litteris, gratiis vel privilegiis ab eadem sede in contrarium impetratis, vel in posterum impetrandis. Porro predicti priores et fratres ipsius 35
ordinis ^psancti Guilelmi^p asserentes, quod dicti generalis et alii priores et fratres heremite eiusdem sancti Augustini ^rde Porta sancte Marie de ^sWisenbornhe Maguntinensis diocesis, de Corona sancte Marie, de ^tTuwigenne, Constantiensis diocesis, de ^uZeminhuse, de Valle Speciosa, Ratisponensis diocesis, de Mindelheim, Augustensis diocesis, Vallis sancti Johannis de ^vBivonia, de insula sancte Marie Pragensis diocesis, de ^wLipen, Caminensis diocesis, et 40
quasdam alias domos predicti ordinis sancti Guilelmi cum fratribus domorum

ipsarum Alemanie et Ungarie regnorum, occasione huiusmodi unionis, cui, ut dictum est, priores et fratres predicti ordinis sancti Guilelmi se non consensisse, sed potius contradixisse dicebant, in predicto ordine sancti Augustini incorporari fecerant, ac domos ipsas cum fratribus suis incorporaverant eidem
 5 ordini sancti Augustini, in eorundem priorum ac fratrum ordinis sancti Guilelmi preiudicium et gravamen. ^xAc inter eorum priores et fratres ipsius ordinis sancti Guilelmi ex parte una et predictos priores et fratres ipsius ordinis sancti Augustini ac domorum supradictarum super hoc ex altera^y materia questionis exorta. Sanctissimus pater dominus Clemens papa III^{us} venerabilem in Christo fratrem, Dominum J[acobum] Dei gratia sancte Marie in Cosmedin diaconum cardinalem dedit in causa huiusmodi partibus auditorem. Lite igitur in ^{aa}causa coram eodem domino J[acobo] cardinale legitime contestata, factisque positionibus et responsionibus ad causam, tandem partes volentes litigiorum vitare anfractus, ac viam pacis et concordie amplectentes,
 15 videlicet frater Johannes de ^hLinsen, procurator predictorum generalis, priorum et fratrum heremitarum ipsius ordinis sancti Guilelmi pro eis, a quibus habebat ad hoc speciale mandatum, ac frater Guido, prior generalis heremitarum dicti ordinis sancti Augustini pro se ac aliis prioribus et fratribus sui ordinis et dictis domibus et prioribus et fratribus ipsarum de quibus erat contentio, quarum domorum et priorum et fratrum ipsorum procurator erat ^{bb}in nos, Stephanum, miseratione divina, Prenestinum episcopum, quibus cura predicti ordinis sancti Guilelmi et personarum ipsius // ^{fol. 96r} est ab eadem sede commissa, de voluntate ^{cc}et consensu^{cc} dicti domini R[iccardi] sancti Angeli diaconi cardinalis, cui curam predicti ordinis heremitarum sancti Augustini,
 25 eadem sedes commisit, tanquam in arbitrum arbitratorem et amicabilem compositorem super causis litibus et questionibus ^dhuiusmodi, que erant, vel esse possent super predictis et ^{dd}ipsorum occasione alte et basse sub pena mille marcarum argenti compromittere, ac nostre ordinationi, definitioni, laudo, arbitrio, arbitratui totaliter se submittere curaverunt, ^{ee}promittentes, super
 30 hoc prestito iuramento et sub pena mille marcarum, predictarum gratum et firmum habituros, se, dictasque ordinis domos et priores ac fratres eorundem ordinum et domorum totum, et quidquid super predictis ordinarem, statueremus arbitrati essemus, vel etiam decerneremus, prout in publico instrumento inde confecto, per manus Lombardi notarii infrascripti plenius continetur.
 35 Nos itaque a partibus accepto huiusmodi compromisso, et a sanctissimo papa, domino nostro Clemente papa III^{to} obtento, vive vocis oraculo, consensu et licentia ordinandi, statuendi, diffiniendi super iis, prout nobis expeditius videretur, ac etiam arbitraria potestate nobis a partibus ipsis concessa, ordinamus, dicimus, statuimus, providemus et arbitramur, quod predictae domus de Porta sancte Marie de ^sWisembornhe et de Corona sancte Marie, necnon et si que alie sunt in regionibus diversis, exceptis predictis regnis Alemannie et Ungarie,
 40

cum ipsorum fratribus, eorumdemque possessionibus et iuribus ad dictum ordinem sancti Guilelmi totaliter redeant, et sub regula sancti Benedicti, secundum institutionem beati Guilelmi remaneant in habitu solito, antequam transirent ad sancti Augustini ordinem supradictum, quas domus cum iuribus et pertinentiis suis eidem priori generali ordinis sancti Guilelmi submittimus, easque ad ordinem sancti Guilelmi supradictum sententialiter laudamus, et decernimus omni tempore pertinere et nullo modo dicto priori generali, aliisque prioribus et fratribus heremitarum ordinis sancti Augustini debere subsistere. Eisdem generali aliisque prioribus et fratribus heremitarum sancti Augustini super ipsis perpetuum silentium imponendo. Ita tamen, quod fratres domorum ipsarum, qui ad alia loca heremitarum ordinis sancte Augustini se forsitan transtulerint, ad domos ipsas, vel ad ipsum ordinem sancti Guilelmi redire non compellantur inviti. Sed illuc redeant et ibidem admittantur, si id de ipsorum fratrum, qui se transtulerint, processerit voluntate, quem redditum eis concedimus intra mensem, postquam hoc eis fuerit infra mensem intimatum. Illi etiam fratres, qui medio tempore in predictis domibus sancti Augustini regulam et ordinem sunt professi, si sive in ipsis morentur, sive ad alia loca ipsius ordinis sancti Augustini se transtulerint, inviti non compellantur in ipsis domibus morari, sive ad ipsas domos vel ad ordinem sancti Guilelmi redire. Sed id infra dictum terminum in eorum voluntate consistat. Reliquae domus vero predictae, ^{hh}que de predicto ⁱⁱac omnes alie domus ⁱⁱ ordine sancti Guilelmi ^{hh} ad ^{jj}predictos heremitas (!) ordinis ^j sancti Augustini, in predictis regnis Alemanie et Ungarie transierunt, cum ipsarum fratribus et iuribus, bonis mobilibus, et immobilibus et pertinentiis universis, permaneant in predicto ordine sancti Augustini pacifice et quieti, et eas decernimus et arbitramur ad eundem ordinem sancti Augustini omni tempore pertinere. Super eis dictis generali, aliisque prioribus et fratribus sancti Guilelmi ordinis perpetuum silentium imponendo. ^{kk}Ordinamus etiam et dicimus, statuimus, pronuntiamus et laudamus, providemus ^{kk} et arbitramur de consensu, licentia et potestate predictis, quod memorati generalis, priores et fratres heremitarum sancti Augustini pretextu unionis huiusmodi, vel alia quacunque causa aliquas domos eorumdem heremitarum, ipsius ordinis sancti Guilelmi ad ordinem suum de cetero non recipiant, nec se de ipsis aliquatenus intromittant, nec unquam ipsi ordini sancti Guilelmi vel aliquibus de ipso ordine moveant de unione vel subiectione aliqua questionem. Et si contigerit eos contra facere, vel venire, volumus et arbitramur, quod licet priori generali et aliis prioribus ac fratribus ordinis sancti Guilelmi possessionem ingredi domorum, de quibus erat questio inter partes. Si vero generalis et fratres ordinis Guilelmi contra predicta facerent vel venirent, aut aliquando de predictis domibus dicto ordini sancti Augustini adiudicatis, vel aliquas alias ad ipsum sancti Augustini ordinem pertinentes recepissent, vel imposterum recipere ^{ll}attemptarent, liceat priori

generali et provincialibus heremitarum ordinis sancti Augustini retentis do-
 mibus, que per hoc arbitramentum debent eidem ordini sancti Augustini rem-
 anere, ingredi in possessionem dictarum earumdem domorum, que debent ad
 ordinem sancti Guilelmi redire // ^{fol. 96v}, pena in compromisso contenta nihilo-
 5 minus exolvenda a parte contrarium faciente, et nihilominus hac supra ordi-
 natione et laudo nostro salvo in omnibus permanente. Et quia intendimus om-
 nem questionem a dictis ordinibus remove, volumus et mandamus, sub
 pena excommunicationis, de licentia nobis concessa, quod deinceps nullus
 frater predicti ordinis sancti Guilelmi ad dictum ordinem sancti Augustini
 10 aliquatenus admittatur, vel modo aliquo recipiatur, et e converso, quod nullus
 frater professus dicti ordinis sancti Augustini ad dictum ordinem sancti Gui-
 lelmi aliquo modo recipiatur, vel admittatur, et si quid contra attentatum fue-
 rit, receptionem ipsam refutam, et pronunciamus irritam et inanem, et ad
 suum ordinem redire compellatur, et decernimus irritum et inane, si secus
 15 contigerit attentari. Hiis tamen, que supra de fratribus domorum, de quibus
 erat inter partes contentio, dicta sunt, in sua manentibus firmitate. In cuius rei
 testimonium presens instrumentum per infrascriptum Lombardum notarium
 nostrum huiusmodi ordinationis, laudi et arbitrii nostri pronunciationem pre-
 sentem scribi et publicari mandamus, ipsumque fecimus nostri sigilli munimi-
 20 ne roborari. Latum et pronunciatum est ^{mm}huiusmodi nostri arbitrii laudum,
 ordinatum, et quidquid superius continetur, Viterbii in hospitio nostro in pre-
 sentia dicti fratris Guidonis prioris generalis ordinis sancti Augustini et fratris
 Guilelmi prioris generalis sancti Guilelmi et dicti fratris Johannis de ⁿⁿLinsen
 dicti ordinis sancti Guilelmi procuratoris et de ipsorum voluntate et plena
 25 concordia ac presentibus venerabili patre Johanne Sipontino archiepiscopo,
 fratre Symone canonico sancti Johannis de Platea urbe, ^{oo}Urtano camerario
 nostro, magistro Andrea priore Sanctorum Apostolorum de ^{pp}Spoletto, magist-
 ro Paulo archidiacono ^{qq}Camertiensi in ecclesia Strigoniensi, magistro Johanne
 Romanutio, domini pape scriptore, fratribus Verinegna [Bentivegna] et Gratia
 30 de ordine Minorum capellanis nostris et aliis ad hec vocatis et rogatis testibus.
 In continenti post compromissum in nos factum, videlicet anno nativitatis Do-
 mini M^oCC^oLXVI^o indictione nona, mense Iulio, die ultima eiusdem mensis,
 pontificatus domini Clementis pape IIII^{ti} anni secundo.
 Ego Lombardus quondam ^{rr}Bonvillani de ^{ss}Podiobonizi imperiali auctoritate
 35 notarius publicus prolationi seu pronunciationi ^{mm}huius laudi, arbitrii, ordina-
 tionis, et omnium, que superius continentur, una cum dictis testibus presens
 interfui, omnia et singula supra contenta de mandato venerabilis patris domini
 Stephani Prenestinensis episcopi scripsi, et in publicam formam redegei, pub-
 licavi, et signo meo signavi.
 40 Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae suppletionis, et
 confirmationis ^{tt}[infringere, vel ei ausu temerario contraire, si quis autem hoc

attentare presumerit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum eius se noverit incursum.]^{tt} Datum Viterbii III Kal. Septembris, [pontificatus nostri] anno secundo.

[]: FEJÉR |^{a-a} Reg. Vat.: *et usque communiri* |^b FEJÉR: *reciduum* |^c FEJÉR: *nova* |^d
 5 FEJÉR: *eiusmodi* |^e FEJÉR: *Sancti* |^f FEJÉR: *Ibiserbones* |^g FEJÉR: *causam* |^h FEJÉR:
 ÉR: *Luisene* |ⁱ⁻ⁱ FEJÉR: – |^j FEJÉR: *extiterat* |^{k-k} Reg. Vat.: *et usque communi-*
 mus |^l FEJÉR: *Bictrinis* |^m FEJÉR: – |ⁿ FEJÉR: *Cum* |^o FEJÉR: *generosi* |^p FEJÉR:
 – |^r FEJÉR, add.: *domos* |^s FEJÉR: *Ibiseborne* |^t FEJÉR: *Fuuisene* |^u FEJÉR: *Sem-*
 ninhuse |^v FEJÉR: *Binonia* |^w FEJÉR: *Lixtin, Caniniensis* |^x FEJÉR: *et* |^y FEJÉR,
 10 add: *parte* |^{aa} FEJÉR: *ea* |^{bb} FEJÉR: *ante* |^{cc} FEJÉR: – |^{dd} FEJÉR: *eorum* |^{ee} Fejér:
promittendo |^{ff} FEJÉR: *forte* |^{gg-gg} add. in margine |^{hh-hh} FEJÉR: *et omnes aliae*
domus, quae de praedicto Ordine Sancti Guilelmi |ⁱⁱ⁻ⁱⁱ add. in margine |^{jj} FEJÉR:
predictorum Eremitarum Ordinem |^{kk-kk} FEJÉR: *Ordinamus etiam et dicimus et*
laudamus, |^{ll} FEJÉR: *attentarent* |^{mm} FEJÉR: *huiusmodi* |ⁿⁿ FEJÉR: *Luisen* |^{oo} FEJ-
 15 ÉR: *Vetauensi* |^{pp} FEJÉR: *Espoleto* |^{qq} FEJÉR: *Cameracensi (Camarensi)* |^{rr} FEJÉR:
Vomuillani |^{ss} FEJÉR: *praedio Bosnensi* |^{tt-tt} add. Fejér, Reg. Vat: etc.

Reg. Vat. 32. fol. 95^r–96^v, 122. sz.

POTTHAST 19807. sz., RCIV 365. sz.

FEJÉR IV/3. 347–358. (=MPHA 22–31.)